

Heeft de politieke partij nog toekomst?

Een student politieke wetenschappen leert al in zijn eerste studiejaar dat politieke partijen vier functies hebben: integratie, representatie, communicatie en rekrutering. De integratiefunctie stelt partijen voor de taak om verschillende belangen te verenigen en diverse waarden af te wegen. De representatiefunctie maakt van partijen de ogen en oren van de samenleving. De communicatiefunctie verplicht partijen om kiezers en leden duidelijk te maken wat ze doen en waarom. De taak om politici en bestuurders te rekruteren is wel de meest in het oog springende functie van partijen.

Klassiek georganiseerde politieke partijen hebben tegenwoordig de grootste moeite om de eerste drie functies te vervullen. In een samenleving die alleen nog maar lijkt te bestaan uit doelgroepen of zogenoemde mentality milieus is het knap lastig je als partij ten doel te stellen deelbelangen te overstijgen en te zoeken naar het algemeen belang op basis van een coherente politieke filosofie. De klassieke partijen zijn bovendien verworden tot clubs voor hogeropgeleide professionals met politieke ambitie, waardoor grote delen van onze samenleving in parlement en gemeenteraden niet of nauwelijks worden gerepresenteerd. En ten slotte blijkt het voor partijen razend lastig om hun (potentiële) electoraat te bereiken omdat een groot deel van de samenleving zich van de politiek heeft afgekeerd.

Vooralsnog lijkt het erop dat partijen alleen nog echt noodzakelijk zijn voor de werving en selectie van politici en bestuurders. Maar ook hier staan partijen er niet goed voor. Het ledental van vrijwel alle partijen neemt gestaag af, waardoor de vijver waaruit partijen voor hun beschikbare politieke functies vissen steeds kleiner wordt. Vooral op lokaal niveau hebben partijen soms de grootste moeite om de kieslijst gevuld te krijgen met kandidaten die niet alleen zelf graag willen maar ook voor wat betreft de kwaliteit de toets der kritiek kunnen doorstaan.

Kunnen we in ons politieke bestel ook uit de voeten met partijen zonder leden? Of nog een stap verder: kunnen we in onze democratie ook zonder politieke partijen? Dat waren de vragen die centraal stonden in een college- en debatreeks die ProDemos in samenwerking met de wetenschappelijke bureaus van de politieke partijen afgelopen najaar organiseerde. De vijf avonden hadden geen eenduidige uitkomst.

Josje den Ridder boog zich over de vraag of politieke partijen ook zonder leden kunnen. Haar antwoord was heel nuchter: ja dat kan heel goed, maar het levert net zo goed nieuwe knelpunten op. Zo constateert zij, dat een partij zonder leden kiezers geen ruimte biedt tussen verkiezingen te participeren. Paul Lucardie gaf een vergelijkbaar antwoord op de vraag of een democratie zonder partijen mogelijk is. Hij nam de toehoorders in zijn college mee over de grens en besprak onder meer de volksvergadering, de referendumdemocratie, corporatisme en loting. Zijn conclusie: aan elke vorm kleven weer andere nadelen.

Vooralsnog moet de conclusie luiden dat alle democratische vernieuwingen mooie aanvullingen op ons representatieve systeem kunnen zijn maar dat (nog) niet kunnen vervangen. Er is wel werk aan de winkel voor partijen, want als zij zich niet vernieuwen maken zij zichzelf irrelevant en het is vooral de democratie die daar de negatieve gevolgen van zal ondervinden. En dus moeten partijen aan de slag met experimenten om meerdere lidmaatschapsvormen te introduceren; zij dienen zich beter te profileren en organiseren rond onderwerpen waarop ze thema-eigenaar willen zijn; en zij moeten zich vooral tot taak stellen om hun representativiteit flink te verbeteren en daarmee de diversiteit van hun kandidaten te vergroten. Kortom, politieke partijen moeten zichzelf omvormen tot meer flexibele netwerkorganisaties die snel kunnen inspringen op zorgen en ambities uit de samenleving. Het debat over de toekomst van politieke partijen is nog maar net begonnen. Wordt vervolgd.

U kunt de genoemde collegereeks terugkijken via de website van ProDemos. •



Rien Fraanje

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt hoe je vanuit christendemocratisch perspectief kunt kijken naar een voor CDA-politici en bestuurders min of meer actueel thema.



Reageren op dit artikel?
rien.fraanje@cda.nl